Dr. Ayşe Elif KOÇAK YÜKSEL

FİNANSAL SÖZLEŞMELERDEN KAYNAKLANAN UYUŞMAZLIKLARIN TAHKİM YOLUYLA ÇÖZÜMLENMESİ

FİLİZ KİTABEVİ
İSTANBUL
2026

Filiz Kitabevi Basım Yayın Dağıtım
Petrol Ürünleri San. ve Tic. Ltd. Şti.
Genel Yayın No | General Publication Number: 1351
Sertifika no | Certificate Number: 77398

Filiz Kitabevi
Yayın No | Publication Number: 2026/101

Kitap Adı: Finansal Sözleşmelerden Kaynaklanan Uyuşmazlıkların Tahkim Yoluyla Çözümlenmesi
Book Title: Resolution of Disputes Arising from Financial Contracts Through Arbitration
ISBN: 978-625-8585-91-9
DOI: doi.org/10.64161/filiz.9786258585919

Yazar(lar) | Author(s): Dr. Ayşe Elif KOÇAK YÜKSEL | orcid.org/0009-0002-2343-1201
Kurum | Institution: Okan Üniversitesi Hukuk Fakültesi

Konu Kategorisi | Subject Categories: Hukuk, Özel Hukuk, Milletlerarası Özel Hukuk, Tahkim, Finansal Sözleşme, Finans Tahkimi

Yayın Türü | Publication Type: Kitap | Book - Monograph
Yayın Dili | Language: Türkçe | Turkish
Ebat | Dimensions: 16 x 23 cm
Baskı Sayısı | Edition: 1
Sayfa Sayısı | Pages: 440

Yayım Tarihi | Publication Date: Eylül 2026 | September 2026
Yayım Yeri | Place of Publication: İstanbul, Türkiye
Mizanpaj | Layout: Vildan YAVUZ
Baskı ve Cilt | Printing and Binding: Filiz Kitabevi Basım Yayın Dağıtım Petrol Ürünleri San. ve Tic. Ltd. Şti. (Sertifika no: 77398)

© All rights reserved | Filiz Kitabevi Basım Yayın Dağıtım Petrol Ürünleri San. ve Tic. Ltd. Şti.

Filiz Kitabevi Basım Yayın Dağıtım
Petrol Ürünleri San. ve Tic. Ltd. Şti.
Mollahüsrev Mah. Cemalyener Tosyalı Cad. No: 57A
Vefa-Fatih / İstanbul • Tel: +90 (212) 527 07 18
www.filizkitabevi.com • bilgi@filizkitabevi.com

Akademik ve kişisel hayatımda
en büyük rehberlerim olan
sevgili anneme ve babama…

YAZAR HAKKINDA

Dr. Ayşe Elif Koçak Yüksel, 2004 yılında Notre Dame de Sion Fransız Lisesi'nden, 2008 yılında Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nden mezun olmuştur. Yüksek lisansını 2010 yılında London School of Economics and Political Science'da Business Law alanında yapmış ve doktorasını Galatasaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Doktora Programı'nda 2024 yılında tamamlamıştır. 2009 yılından beri İstanbul Barosu'na kayıtlı olarak avukatlık mesleğini yürütmektedir ve Okan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Milletlerarası Özel Hukuk Ana Bilim Dalı'nda öğretim üyesi olarak görev yapmaktadır.

Dr. Koçak Yüksel evli ve iki çocuk annesidir.

TAKDİM YAZISI

Tahkim, uzun yıllar boyunca ağırlıklı olarak ticari sözleşmeler, uluslararası inşaat projeleri, enerji yatırımları ve devletlerarası yatırım uyuşmazlıkları bakımından gelişmiş ve zengin bir uygulama alanı bulmuştur. Buna karşılık, finans sektöründen kaynaklanan uyuşmazlıkların tahkim yoluyla çözümü, gerek öğretide gerek uygulamada nispeten daha geç gelişen ve henüz tüm boyutlarıyla incelenmemiş bir alan olarak karşımıza çıkmaktadır. Oysa günümüzde sermaye piyasalarının küreselleşmesi, finansal ürünlerin giderek karmaşık hale gelmesi, sınır ötesi yatırım işlemlerinin artması ve uluslararası finans kuruluşlarının faaliyet alanlarının genişlemesi, finansal uyuşmazlıkların çözümünde uzmanlaşmış, hızlı ve tarafsız mekanizmalara duyulan ihtiyacı her zamankinden daha fazla artırmıştır. Bu gelişmeler, finans tahkimini yalnızca teorik açıdan değil, uygulama bakımından da büyük önem taşıyan bağımsız bir çalışma alanı hâline getirmiştir.

Elinizdeki çalışma, bu ihtiyacı karşılamaya yönelik önemli ve özgün bir akademik çalışmanın ürünüdür. Yazar, doktora çalışması kapsamında finans tahkimini yalnızca tahkim hukukunun genel ilkeleri çerçevesinde incelemekle yetinmemiş; finans hukukunun kendine özgü yapısını, uluslararası finans piyasalarının ihtiyaçlarını ve uygulamada karşılaşılan sorunları da dikkate alarak konuyu çok yönlü bir bakış açısıyla değerlendirmiştir. Böylece çalışma, sadece teorik tartışmalarla sınırlı kalmayıp, uygulayıcıların karşılaşabileceği birçok soruna da çözüm önerileri sunmaktadır.

Bu kitabın en önemli özelliklerinden biri, finans tahkimini farklı uyuşmazlık türleri bakımından sistematik biçimde ele almasıdır. Bankacılık işlemleri, kredi sözleşmeleri, türev ürünler, sermaye piyasası işlemleri, yatırım hizmetleri, finansal düzenlemeler ve uluslararası finans merkezlerinde gelişen tahkim uygulamaları kapsamlı biçimde değerlendirilmiş; ayrıca çeşitli tahkim kurumlarının kuralları, uluslararası uygulama ve karşılaştırmalı hukuk bakımından ayrıntılı analizler yapılmıştır. Yazar, yalnızca mevcut hukuki durumu aktarmakla yetinmeyerek, farklı hukuk sistemlerinde benimsenen yaklaşımları karşılaştırmış ve Türk hukuku bakımından isabetli değerlendirmelerde bulunmuştur.

Akademik çalışmaların gerçek değeri, yalnızca mevcut bilgiyi aktarmalarında değil, yeni sorular ortaya koymalarında ve yeni tartışmalara zemin hazırlamalarında yatmaktadır. Bu çalışma tam olarak bu niteliğe sahiptir. Finans tahkimi alanında gerek Türk hukukunda gerek uluslararası literatürde sınırlı sayıda çalışma bulunma-

sına rağmen, yazarın ortaya koyduğu kapsamlı analizler bundan sonra yapılacak bilimsel araştırmalar için önemli bir başvuru kaynağı oluşturacaktır.

Bir doktora tezinin kitap hâline dönüştürülmesi, çoğu zaman tez metninin yayımlanmasından ibaret değildir. Bunun ötesinde, akademik olgunluğun, eleştirel düşüncenin ve bilimsel titizliğin okuyucuya daha sistematik bir şekilde sunulmasını gerektirir. Yazarın bu süreçte gösterdiği özveri, ayrıntılara verdiği önem ve kaynak hâkimiyeti, çalışmanın her bölümünde açıkça hissedilmektedir. Konunun teknik niteliğine rağmen akıcı bir anlatım dili benimsenmiş olması ise eserin hem akademisyenler hem uygulamacılar hem de lisansüstü öğrencileri tarafından rahatlıkla takip edilebilmesini sağlamaktadır.

Bir danışman için en büyük mutluluklardan biri, öğrencisinin bilimsel gelişimine tanıklık etmek ve onun ortaya koyduğu çalışmanın bağımsız bir eser niteliğine ulaştığını görmektir. Yazar, doktora eğitimi boyunca araştırma disiplini, eleştirel yaklaşımı ve bilimsel merakıyla bu çalışmayı sabırla geliştirmiş; ulaştığı sonuçları güçlü bir metodoloji ile desteklemeyi başarmıştır. Bu nedenle, bu kitabın yalnızca doktora çalışmasının yayımlanmış şekli olarak değil, finans tahkimi alanında Türk hukuk literatürüne önemli katkılar sağlayacak temel eserlerden biri olarak değerlendirileceğine inanıyorum.

Uluslararası ticaretin ve finans piyasalarının gelişimiyle birlikte finansal uyuşmazlıkların sayısı ve çeşitliliği artmaya devam edecektir. Bu gelişme, tahkimin finans sektöründeki rolünü daha da güçlendirecek; uzmanlaşmış hakemlere, kurumsal tahkim mekanizmalarına ve bu alanda yetişmiş hukukçulara duyulan ihtiyacı artıracaktır. Bu eserin, hem akademik çevrelerde hem de tahkim uygulamasında finans tahkimi konusundaki farkındalığın gelişmesine katkıda bulunacağına ve yeni araştırmalara ilham vereceğine yürekten inanıyorum.

Bu değerli çalışmanın hukuk literatürüne kazandırılmasında emeği geçen başta yazar olmak üzere, yayım sürecine katkı sağlayan herkesi içtenlikle kutluyor; kitabın akademisyenlere, hâkimlere, hakemlere, avukatlara, finans sektörü profesyonellerine ve lisansüstü öğrencilere yararlı olmasını diliyorum.

Prof. Dr. Ziya Akıncı

ÖNSÖZ

Küreselleşen dünyada finansal işlemlerin hacminin ve karmaşıklığının artması, kaçınılmaz olarak uyuşmazlıkların da çoğalmasını beraberinde getirmiştir. Devlet mahkemelerinin yoğunluğu ve finans hukuku alanında ihtisaslaşma ihtiyacı, alternatif çözüm yollarının, özellikle de tahkimin önemini hem ulusal, hem de uluslararası boyutta daha da belirginleştirmiştir. Finans tahkimi alanında Türk Hukuku'nda yer alan çözüm yollarının yetersizliğinin tespiti ve bu alanda bütüncül bir hukuki değerlendirme yapılmamış olması, elinizdeki bu çalışmanın temel çıkış noktasını oluşturmuştur.

Finansal uyuşmazlıkların konusunu finansal işlemler oluşturmaktadır. Bu nedenle bu kitapta, öncelikle 2016 tarihli Milletlerarası Ticaret Odası (ICC) Finansal Tahkim Raporu'nda yer alan örnekler incelenmiş ve Türk Hukuku'nda en sık başvurulan işlemlerin tespit edilmesi amaçlanmıştır. Finansal işlemlerin ortak özellikleri ve bunların tahkim yargılaması üzerindeki etkileri analiz edilirken, uluslararası tahkimin finansal işlem tipleri açısından belirleyici olan nitelikleri ortaya konulmuştur. Ayrıca finansal tüketicilerin korunmasına yönelik olarak ABD, Avrupa Birliği ve Uzak Doğu'daki zorunlu finans tahkimi örnekleri incelenmiş; artan ihtiyaçlar doğrultusunda uluslararası ve bölgesel kurumların finansal işlemlere özgü geliştirdiği kurallar mercek altına alınmıştır.

Türk Hukuku'nda finansal uyuşmazlıklara yönelik alternatif çözüm yollarının tahkim yargılaması niteliği taşımadığı tespit edilmiştir. Bu alanın geliştirilmesi amacıyla öncelikle finansal sözleşmeler Türk Hukuku'nda tahkime elverişlilik kapsamında incelenmiştir. Kural olarak bu uyuşmazlıklarda finans tahkimine başvuru yapılmasının mümkün olduğu saptanmıştır. Karşılaştırmalı hukuka paralel olarak ve finans tahkiminin sahip olması gereken nitelikler kapsamında Türk Hukuku'nda bu alanın geliştirilmesi yönünde önerilerde bulunulmuştur.

Bu kitap, Galatasaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı Doktora Programı kapsamında hazırlanan doktora tezimin gözden geçirilerek kitaplaştırılmış halidir. Bu vesileyle, sürecin başından sonuna dek emeği geçen ve beni destekleyen pek çok isme teşekkürü borç bilirim.

Finansal sözleşmelerden kaynaklanan uyuşmazlıkların tahkim yoluyla çözümlenmesi meselesinin konu olarak seçilmesi ve bu hususta değerlendirilmesi gereken başlıklar Sayın Hocam Prof. Dr. Ziya Akıncı danışmanlığıyla gerçekleşmiştir. Bu konuyu çalışmaya beni yönlendiren, lisans yıllarımdan itibaren öğrencisi olmaktan

büyük onur duyduğum; değerli zamanını, anlayışını, sonsuz desteğini ve rehberliğini benden esirgemeyen saygıdeğer hocam Prof. Dr. Ziya Akıncı'ya en derin şükranlarımı sunarım.

Sayın Hocalarım Prof. Dr. Emre Esen ve Prof. Dr. S. Anlam Altay'ın yoğun programları içinde değerli görüşlerini paylaşmaları benim için büyük bir mutluluk ve gurur kaynağıdır. Sayın Prof. Dr. Emre Esen, çalışmanın her aşamasında bana zaman ayırarak çalışmayı takip etmiş ve değerli görüşlerini paylaşmıştır. Galatasaray Üniversitesi lisans ve doktora dersleri döneminde öğrencisi olma şansına eriştiğim Sayın Prof. Dr. S. Anlam Altay'a, engin hukuki görüşleri ve hiçbir zaman esirgemediği sonsuz manevi desteği için ayrıca teşekkürü borç bilirim.

Galatasaray Üniversitesi lisans döneminde öğrencisi olma şansına eriştiğim Sayın Prof. Dr. Hatice Özdemir Kocasakal, Milletlerarası Özel Hukuk ana dalıyla beni tanıştırmış ve bu alana karşı ilgimin başlamasına sebep olmuştur. Kendisine değerli destekleri için çok teşekkür ederim.

Beni lisans yıllarından itibaren yönlendiren ve akademik hayatta her zaman destekleyen Sayın Prof. Dr. Recep Bildik'i tanımak ve birlikte çalışma şansına sahip olmak benim için onurdur.

Doktora ders yıllarında aynı sınıfı paylaştığım değerli meslektaşım Dr. Rıfat Cankat'ın bakış açısının bu çalışmada bana desteği çok büyüktür. Ayrıca, Av. Utku Akçok, Av. Asena Çolak, Av. Eren Beşpınar, Av. Altuga Çömez ve Av. Sanem Şahin'e yardımları için teşekkürlerimi iletiyorum.

Hayata onlarla başlamaktan ve varlıklarıyla büyümeye devam etmekten her zaman büyük gurur duyduğum, bu kitabın en güzel şekilde ortaya çıkması için beni hep teşvik eden, en sıkıntılı zamanlarımda hayat tecrübeleri ve akademik vizyonlarıyla yanımda olan canım ailem; Prof. Dr. Mustafa Koçak, Prof. Dr. Aynur Koçak ve Dr. T. Emre Koçak... İyi ki varsınız.

Son olarak; doktora sürecim başladığı anda hayatımıza giren biricik kızım Duru ve yeterlilik dönemimi benimle birlikte geçiren canım oğlum Doruk Alp... Onlara ayırmam gereken zamandan çalmama rağmen hep güler yüzleri ve güzel enerjileriyle beni destekledikleri için çocuklarıma ve akademik hayatta beni daima teşvik eden, benimle gurur duyduğunu her an hissettiren ve sonsuz desteğini hiçbir zaman esirgemeyen canım eşim Sinan'a teşekkürlerin en büyüğünü borçluyum.

Ayşe Elif KOÇAK YÜKSEL

İstanbul, Temmuz 2026

İÇİNDEKİLER

YAZAR HAKKINDA V
TAKDİM YAZISI VII
ÖNSÖZ IX
İÇİNDEKİLER XI
KISALTMALAR XVII
ÖZET XXI
ABSTRACT XXIV

GİRİŞ

I. Sunuş ve Çalışmanın Amacı 1
II. Çalışmanın Kapsamı, Planı ve Konunun Sınırlandırılması 3

I. BÖLÜM
FİNANSAL ARAÇLAR, TARAFLARI VE ÖZELLİKLERİ

1. FİNANSAL ARAÇLAR 5
I. Finansal Araç Kavramı 5
II. Finansal Araç Çeşitleri 12
A. Terminoloji 12
B. Para Piyasası İşlemleri 13
1. Banka Kredi Sözleşmeleri 15
a. Tanımı 15
b. Çeşitleri 16
c. Hukuki Niteliği 20

d. Tarafları....26
e. Hükümleri....29
i. Müşterinin Yükümlülükleri....30
ii. Kredi Kuruluşunun Yükümlülükleri....36
2. Akreditif....38
a. Tanımı....38
b. Hukuki Niteliği ve Hükümleri....45
3. Banka Teminat Mektubu....48
a. Tanımı....48
b. Türleri....51
c. Hukuki Niteliği....52
d. Hükümleri....54
i. Bankanın Yükümlülükleri....54
ii. Lehtarın Yükümlülükleri....55
4. Proje Finansmanı....56
a. Tanımı....56
b. Belgeleri....58
C. Sermaye Piyasası İşlemleri....60
1. Menkul Kıymetler....64
2. Türev İşlemler....66
3. Yatırım Sözleşmeleri....72
4. Sermaye Piyasası Hizmetleri ve Faaliyetleri....73
2. TÜRK HUKUKU'NDA FİNANSAL ARAÇLARIN TARAFLARI....79
I. Bankalar ve Finansal Kuruluşlar....79
II. Sermaye Piyasası Kurumları....82
III. Müşteri/ Yatırımcı....85
IV. Finansal Tüketici....87
V. İhraççı....95
3. FİNANSAL ARAÇLARIN ÖZELLİKLERİ....98
I. Finansal Düzenlemelerin Özellikleri ve Amaçları....99
A. Finansal Düzenlemelerin Nitelendirilmesi....99
B. Finansal Düzenlemelerin Amaçları ve Finansal Düzenleme Örnekleri....103

II. Finansal İşlemlerde Temsil Edilen Değer 107
III. Esneklik 109
IV. Dinamiklik 110
V. Gizlilik 111
VI. Uzmanlık 113

II. BÖLÜM

FİNANS TAHKİMİ KAVRAMI, ULUSLARARASI FİNANS TAHKİMİ KURUMLARI VE TÜRK HUKUKU'NDA FİNANSAL UYUŞMAZLIKLARA YÖNELİK ÇÖZÜM YOLLARI

1. FİNANS TAHKİMİ KAVRAMI 117
I. Genel Olarak 117
II. Finansal Kurumların Tahkime Bakış Açısı 119
III. Finans Tahkiminin Avantajları 128
A. Esneklik 128
B. Maddi Hukuk Seçimi 135
C. Uzmanlık 138
D. Tarafsızlık 141
E. Hakem Kararının Kesinliği ve İcrası 144
F. Hız 147
G. Tedbir Kararları 156
H. Çok Taraflı Yargılamalar 160
I. Gizlilik 165
J. Masraf 173
2. ULUSLARARASI FİNANS TAHKİMİ KURUMLARI 180
I. Finansal Tüketicilere Yönelik Tahkim Kurumları 182
A. Finansal Endüstri Düzenleme Mercii (Financial Industry Regulatory Authority/ FINRA) 182
B. Finansal Uyuşmazlıklar Çözüm Ağı (Financial Dispute Resolution Network/ FIN-NET) 183
C. Macaristan Tahkim Kurulu 186
D. Çekya Finansal Hakemliği 189

E. Hollanda Finansal Uyuşmazlıklar Enstitüsü Tahkim Komisyonu 190
F. Finansal Uyuşmazlık Çözüm Merkezi (Financial Dispute Resolution Centre/FDRC) 191
II. Finans Tahkimine Özgü Kurallar İçeren Uluslararası Tahkim Kurumları 192
A. Panel of Recognised International Market Experts in Finance (P.R.I.M.E) 192
B. Çin Uluslararası Ekonomik ve Ticari Tahkim Komisyonu (China International Economic and Trade Arbitration Commission/ CIETAC) 194
C. Singapur Uluslararası Tahkim Merkezi (Singapore International Arbitration Center/ SIAC) 196
D. Hong Kong Uluslararası Tahkim Merkezi (Hong Kong International Arbitration Center/ HKIAC) 196
E. Finans Tahkimine Özgü Kuralların Değerlendirilmesi 197
1. Hızlı Yargılamaya Yönelik Kurallar 198
2. Etkin Yargılamaya Yönelik Kurallar 199
3. İçtihat Oluşumunun Desteklenmesi 200
III. Uluslararası Tahkim Kurumları ve Finansal Uyuşmazlıklar 201
A. Euro Arbitration 201
B. Milletlerarası Ticaret Odası Tahkimi/ MTO (International Court of Arbitration/ICC) 202
C. Londra Tahkim Merkezi (London Court of International Arbitration/LCIA) 203
D. Dubai Uluslararası Finans Merkezi (Dubai International Financial Centre/DIFC) 204
E. Şanghay Uluslararası Tahkim Merkezi (Sanghai International Arbitration Centre/SHIAC) 206
F. İstanbul Tahkim Merkezi (ISTAC) 207
3. TÜRK HUKUKU'NDA FİNANSAL UYUŞMAZLIKLARIN ÇÖZÜM YOLLARI 208
I. Para Piyasası Uyuşmazlıklarına Yönelik Çözüm Yolları 208
A. Tüketici İlişkileri Koordinasyon Görevlisi 209
B. Faizsiz Bankacılık Danışma Komitesi 210
C. Bireysel Müşteri Hakem Heyeti 210
D. Tüketici Hakem Heyeti 215

E. Arabuluculuk 217
II. Sermaye Piyasası İşlemlerine Yönelik Uyuşmazlık Çözüm Yolları 219
A. Borsa İşlemlerinden Kaynaklanan Uyuşmazlıklar 219
B. Borsa İşlemlerinden Kaynaklanmayan Uyuşmazlıklar 222
C. Adli Yargı 225

3. BÖLÜM

TAHKİME ELVERİŞLİLİK KAVRAMI, FİNANSAL SÖZLEŞMELER VE TAHKİM YARGILAMASI İLE İLİŞKİSİ, TÜRK HUKUKU'NDA FİNANSAL UYUŞMAZLIKLARA YÖNELİK ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

1. TAHKİME ELVERİŞLİLİK KAVRAMI 227
I. Türk Hukuku'nda Tahkime Elverişlilik 237
II. Türk İcra Hukuku ve Tahkime Elverişlilik 249
A. Genel Haciz Yoluyla Takip 249
B. İtirazın İptali Davası 251
C. İtirazın Kaldırılması 255
D. Borçtan Kurtulma Davası 256
E. Menfi Tespit Davası 257
F. İstirdat Davası 259
III. Türk İflas Hukuku ve Tahkime Elverişlilik 260
A. Genel olarak 260
B. Tahkime Elverişlilik 266
1. İflas Yoluyla İcra Takibi 267
2. İtirazın Kaldırılması 268
3. Menfi Tespit Davası 271
4. İflas Davası 272
5. Sıra Cetveline Karşı İtiraz Davası 274
C. İflas Kararından Sonra Borçlunun Hukuki Durumu 275
2. FİNANSAL SÖZLEŞMELER VE TAHKİM 276
I. Banka Kredi Sözleşmeleri 276
A. Genel Olarak 276

B. Gizlilik 277
C. Basit İşlem Görüşü 279
D. Hakkaniyete Dayalı Yargılamalara Karşı Çekinceler 280
E. Mahkemelerin Tecrübesi 281
F. Teminatlar 283
G. Kredi Sözleşmelerinin Türk Hukuku'nda Tahkime Elverişliliği 289
1. Objektif Tahkime Elverişlilik 289
2. Sübjektif Tahkime Elverişlilik 291
a. Alacağın Devri ve Teşmil 293
b. Taraf Değişiklikleri 310
c. Sendikasyon Kredileri 312
d. Banka Kredi Sözleşmelerinin Yeniden Yapılandırılması 313
II. Akreditif 315
III. Banka Teminat Mektubu 318
A. Banka Teminat Mektubunun ya da Alacak Hakkının Devri 318
B. Tedbir Kararları 321
IV. Proje Finansmanı 327
A. Uluslararası Tahkim ve Proje Finansmanı 327
B. Tahkime Elverişlilk 335
V. Sermaye Piyasası İşlemleri 340
A. Uluslararası Tahkim ve Menkul Kıymetler 340
B. Uluslararası Tahkim ve Türev İşlemler 345
C. Türk Hukuku'nda Sermaye Piyasası İşlemlerinin Tahkime Elverişliliği 349
3. TÜRK HUKUKU'NDA FİNANS TAHKİMİNE YÖNELİK ÖNERİMİZ 353
I. İhtiyaç Tespiti ve Kapsamı 353
II. Kurum Önerisi 358
III. Tahkimin Niteliği 361
A. Tüketici İşlemleri 361
B. Diğer Finansal İşlemler 364
SONUÇ 367
KAYNAKÇA 379

KISALTMALAR

ADR : Alternative Dispute Resolution
a.g.e. : adı geçen eser
arb. : arbitration
A.Ş. : Anonim Şirket
BAM : Bölge Adliye Mahkemesi
BATİDER : Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi
BDDK : Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu
bsk. : baskı
BSMV : Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi
bkz. : bakınız
C. : Cilt
Ch. : Chamber
CIETAC : China International Economic and Trade Arbitration Commission
CISG : Milletlerarası Mal Satımına İlişkin Birleşmiş Milletler Sözleşmesi
civ. : civil
cir. : circuit
comm. : commercial
corp. : corporation
DIFC : Dubai International Financial Center
DOCDEX : Rules for Documentary Credit Dispute Resolution Expertise
E. : Esas
EC : European Commission
Ed./ Eds. : Editör/ Editörler
EMIR : European Market Infrastructure Regulation
EU : European Union/ Avrupa Birliği

FDRC : Hong Kong Financial Disputes Resolution Center
FIN-NET : Financial Dispute Resolution Network
FINRA : Financial Industry Regulatory Authority
GHFD : Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
H.D. : Hukuk Dairesi
H.G.K. : Hukuk Genel Kurulu
HKIAC : Hong Kong International Arbitration Center
HMK : Hukuk Muhakemeleri Kanunu
IBA : International Bar Association
ICC : International Chamber of Commerce
ICSID : Devletler ve Diğer Devletlerin Vatandaşları Arasındaki Yatırım Uyuşmazlıklarının Çözümlenmesi Hakkında Sözleşme
IFC : International Finance Corporation/ Uluslararası Finans Kurumu
IOSCO : International Organization of Securities Commissions
ISDA : International Swaps and Derivatives Association
ISTAC : İstanbul Tahkim Merkezi
İBK : İçtihatı Birleştirme Kararı
İİK : İcra ve İflas Kanunu
K. : Karar
KKDF : Kaynak Kullanımını Destekleme Fonu
KOBİ : Küçük ve Orta Boyutlu İşletmeler
KVKHK : Kişisel Verilerin Korunması Hakkında Kanun
LCIA : London Court of International Arbitration
L/C : Letter of Credit
LMA : Loan Master Agreement
m. : madde
MIFID : Avrupa Birliği 2004/39/EC sayılı Yönergesi
MÖHUK : Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Kanunu
MTK : Milletlerarası Tahkim Kanunu
MTO : Milletlerarası Ticaret Odası
N. : Numara
OECD : Organisation for Economic Co-operation and Development

otc	**:** over the counter
PPP	**:** public private partnership
P.R.I.M.E.	**:** Panel of Recognised International Market Experts in Finance
s.	**:** sayfa
S.	**:** Sayı
SEC	**:** Securities Exchange Commission
SHIAC	**:** Shanghai International Arbitration Center
SIAC	**:** Singapore International Arbitration Center
SPK	**:** Sermaye Piyasası Kurulu
SPV	**:** Special Purpose Vehicle
TBB	**:** Türkiye Bankalar Birliği
TBK	**:** Türk Borçlar Kanunu
T.C.	**:** Türkiye Cumhuriyeti
TCMB	**:** Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası
TKBB	**:** Türkiye Katılım Bankaları Birliği
TKHK	**:** Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun
TL	**:** Türk lirası
TMK	**:** Türk Medeni Kanunu
TSPB	**:** Türkiye Sermaye Piyasaları Birliği
TTK	**:** Türk Ticaret Kanunu
UCP-600	**:** Milletlerarası Ticaret Odası Akreditiflere İlişkin 600 Sayılı Kurallar
UN	**:** United Nations/ Birleşmiş Milletler
UNCITRAL	**:** Birleşmiş Milletler Uluslararası Ticaret Hukuku Komisyonu
UNIDROIT	**:** International Institute for the Unification of Private Law
U.S.	**:** United States
v.	**:** versus
vd.	**:** ve devamı
Vol.	**:** Volüm
Y.	**:** yıl
YBCA	**:** Yearbook Commercial Arbitration

RESOLUTION OF DISPUTES ARISING FROM FINANCIAL CONTRACTS THROUGH ARBITRATION

ÖZET

Finansal sözleşmelerin konusunu mali piyasalarda gerçekleştirilen işlemler oluşturmaktadır. Günümüzde sıklıkla kullanılan finansal işlemlerden doğan uyuşmazlıklar ise işlem çeşitlerine göre değişik mecralarda çözümlenmektedir. Bu kapsamda yer alan alternatif uyuşmazlık çözüm yollarından finans tahkimine verilen önem ve başvuru sayısı son yıllarda artmaktadır. Finans tahkimi ise, inşaat tahkimi, yatırım tahkimi, spor tahkimi, sigorta tahkimi gibi kendine özgü niteliklere ve ihtiyaçlara sahip bir tahkim alanıdır. Bu çalışmamızın amacı Türk Hukuku'nda finansal uyuşmazlıkların tahkime elverişliliğinin ve finans tahkimine olan ihtiyacın tespitidir. Ayrıca, bu alanın kendine has özelliklerinin dikkate alınması suretiyle finans tahkiminin Türk Hukuku'nda kurumsallaşmasına ilişkin önerilerin sunulmasıdır.

Türk Hukuku'nda ihtiyaç duyulan finans tahkiminin sahip olması gereken özelliklerin tespiti amacıyla öncelikle finansal işlemler incelenmiştir. Uygulamada en sık kullanılan finansal işlemler banka kredi sözleşmeleri, sendikasyon sözleşmeleri, akreditif, teminat mektubu, proje finansmanı, menkul kıymetler, türev işlemler ve yatırım sözleşmeleridir. Anılan finansal işlemlerin ortak özellikleri birden çok hukuk dalıyla ve zaman zaman devletlerden bağımsız düzenlemelerle ilişkili olmaları, ekonomik bir değer içermeleri, esnek, dinamik, gizli olmaları ve uzmanlık gerektirmeleridir.

Finansal işlemlerin özelliklerinden yola çıkılarak tespit edilen finans tahkiminin özellikleri ise yargılamanın usuli esnekliğe sahip olması, uyuşmazlık taraflarının maddi hukuku seçme hakkı, yargılamanın uzman kişilerce tarafsız, hızlı şekilde gerçekleştirilmesi, hakem kararlarının kesinliği ve icra edilebilirliğidir. Ayrıca hakemlerin belli şartlar dahilinde tedbir kararı verme yetkisine sahip olması, çok taraflı yargılamaların mümkün olması, yargılamanın gizli olması ve az masraflı olması da önem taşımaktadır.

Karşılaştırmalı hukukta, finans tahkimi alanında tüketicilere özgü tahkim kurumları ve kuralları yer almaktadır. Amerika Birleşik Devletleri'nde FINRA, Avrupa Birliği'nde FIN-NET, Hong Kong'da FDRC zorunlu tüketici finans tahkimi kurumlarıdır. Tüketicilere özgü olmayan kurumsal tahkim merkezlerinden SIAC, HKIAC, CIETAC'ın finans tahkimine özel kuralları bulunmaktadır. P.R.I.M.E ise sadece finans tahkimi alanında hizmet veren uluslararası bir tahkim

kurumudur. Anılan tahkim yargılamalarının ortak özellikleri sürelerin kısalığı, etkin yargılama hedefi, hakem kararının taraflar açısından bağlayıcı, kesin olması ve finansal içtihat yaratma amacıdır.

Türk Hukuku'nda finansal işlemlerden kaynaklanan uyuşmazlıkların çözümünde çeşitli başvuru mekanizmaları bulunmaktadır. Bunlar para ve sermaye piyasası işlemleri özelinde sınıflanmaktadır. Para piyasası işlemlerine ilişkin olarak Türk Hukuku'nda başvuru yapılabilecek merciler tüketici ilişkileri koordinasyon görevlisi, bireysel müşteri hakem heyeti, tüketici hakem heyeti, arabuluculuk ve adli yargıdır. Sermaye piyasası işlemlerinde ise Borsa Yönetim Kurulu, Türkiye Sermaye Piyasaları Birliği nezdinde tahkim, tüketici hakem heyetleri, arabuluculuk ya da adli yargıdır. Bu mercilere başvuru şartları işlem tutarı, niteliği ve taraflarına göre değişmektedir. Türk Hukuku'nda finansal uyuşmazlıklara ilişkin alternatif çözüm yolları çoğunlukla idari başvurulardır. Ayrıca bu başvuruların sonucunda kesin ve bağlayıcı karar verilmemektedir, uygulamanın ihtiyacını karşılamamaktadır. Bu nedenle anılan çözüm yolları tahkim yargılaması olarak nitelendirilememektedir. Türkiye'de finansal uyuşmazlıklara yönelik alternatif çözüm yolları ve finansal tüketicinin korunmasına ilişkin eksiklik Onuncu, On Birinci ve On İkinci Kalkınma Planları ve Orta-Uzun Vadeli Program 2024-26 hedeflerinde de dile getirilmiştir.

Tahkimin bir yargılama usulü olması nedeniyle Türk İcra ve İflas Hukuku müesseselerinin tahkime elverişliliği önem teşkil etmektedir. Bu kapsamda genel haciz yoluyla takip talebi, itirazın iptali davası, itirazın kaldırılması davası, borçtan kurtulma davası, menfi tespit davası, istirdat davası, iflas yoluyla icra takibi, iflas davası ve sıra cetveline itiraz davasının tahkime elverişliliği değerlendirilmiştir. Saf icra ve iflas hukuku kapsamı dışındaki başvuru yolları Türk Hukuku'nda tahkime elverişli kabul edilmektedir.

İnceleme konusu yapılan kredi sözleşmelerinde finansal tarafların tahkime çekinceli yaklaşmasının çeşitli nedenleri bulunmaktadır. Öncelikle, diğer işlemlere nazaran kredi sözleşmelerinde gizlilik ihtiyacının az olduğu düşüncesi, İngiliz ve New York mahkemelerinin tecrübesine duyulan güven, kredi sözleşmelerinin basit bir işlem olarak nitelendirilmesi ve kredi teminatlarının paraya çevrilmesindeki kolaylık nedeniyle adli yargı tercih edilmektedir. Ancak bu düşüncelerin çoğu günümüzde temelsiz kalmıştır.

Finansal sözleşmelerin tahkim yargılamasına konu olması halinde tahkim sözleşmesinin üçüncü kişilere teşmili karşılaştırmalı hukukta ve Türk öğretisinde incelenmiş bir meseledir. Belli şartlar altında tahkim sözleşmesinin üçüncü kişilere teşmili Türk Hukuku'nda mümkündür.

Sendikasyon sözleşmeleri, proje finansmanı ve akreditif özelinde çok taraflı yargılamalar söz konusu olabilecektir. Tahkim sözleşmesinin sadece tarafları arasında hüküm doğurmasının sonucu olarak, çok taraflı uyuşmazlıkların tahkim yargılamasında yarattığı problemler bulunmaktadır. Birbiriyle bağlantılı birden çok uyuşmazlığın tek bir tahkim yargılamasında görülebilmesi belli şartlar dahilinde mümkündür.

Teminat mektubunun devredilmesi halinde tahkime başvuru hakkının tespiti öğretide tartışılan bir konudur. Devrin tahkim iradesini içermesi halinde devralan tarafın tahkime başvuru hakkı ortadan kalkmamaktadır. Ayrıca, teminat mektupları özelinde, uygulamada sıkça karşılaşılan tedbir kararlarının tahkim yargılamasındaki konumu incelenmiştir. Hakemlerin tedbir kararı verme yetkileri bulunmakla birlikte, tahkim sözleşmesinin tarafı olmayan muhatabı ya da bankayı bağlayıcı bir karar verme yetkileri bulunmamaktadır.

Karşılaştırmalı hukukta sermaye piyasası işlemlerinden menkul kıymetlerin tahkime elverişliliği tarihsel nedenlerle uzun süre kabul edilmemiştir. Bu yaklaşım taraf ihtiyaçları ve finansal işlemlerin gelişimi sayesinde yakın zamanda değişmiştir. Dünyada ve Türk Hukuku'nda sermaye piyasası işlemleri tahkime elverişli kabul edilmektedir.

Dolayısıyla, Türk Hukuku'nda para piyasası ve sermaye piyasası işlemleri kural olarak tahkime elverişli kabul edilmektedir. Türk Hukuku'nda yer alan icra ve iflas hukuku çareleri de istisnalar dışında tahkim yargılamasına konu edilebilir. Buna rağmen Türk Hukuku'nda etkin bir finansal tahkim yapısı bulunmamaktadır.

Türk Hukuku'nda yer alan para ve sermaye piyasası uyuşmazlıkları çözüm yolları karmaşıktır, ihtiyaridir ve etkin olarak kullanılamamaktadır. Finansal tarafların tahkime başvurusunun artırılması amacıyla yargılamanın tek bir çatı altında yapılması ve bu amaçla tarafsız, bağımsız, uzman ve kurumsal bir tahkim kurulu olan ISTAC'ın yetkilendirilmesi yerinde olacaktır. Finans tahkiminin bir uzman kurum çatısı altında yapılandırılması tarafların başvurusunda kolaylık, yargılamanın etkinliği ve finansal içtihat oluşumu açısından önemlidir.

Türk Hukuku'nda finansal tüketici işlemlerinde yer alan bilgi asimetrisi tüketicinin korunmasını gerekmektedir, bu koruma zorunlu tahkim yapısıyla sağlanabilir. Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun ve Tüketici Sözleşmelerindeki Haksız Şartlar Hakkında Yönetmelik uyarınca tüketicinin hukuki düzenlemelerde öngörülmüş bir hakeme müracaatı mevzuatla kabul edilmektedir. Mevzuatta ya da hukuki düzenlemelerde belirtilen hakem ise kurumsal tahkim merkezi olan İstanbul Tahkim Merkezidir. Kanun koyucunun bu bakış açısına paralel olarak ISTAC'ın bu alanda yetkilendirilmesi yerinde olacaktır.

Tüketicilere yönelik olmayan kurumsal tahkim yapısında ise, ISTAC bünyesinde finans tahkimine özgü kuralların düzenlenmesi, bu çerçevede seri tahkim usulünde olduğu gibi kısa sürelerin öngörülmesi yerinde olacaktır. Ayrıca, finans tahkiminin ihtiyacı olan uzmanlık, hakemlerin ISTAC bünyesinde hazırlanacak hakem panelinden seçilmesi yöntemiyle sağlanabilir. Yargılamanın gizliliği, masrafların düşüklüğü, etkin yargılama yapılması ve içtihat oluşumunun sağlanması hedeflenmelidir. Anılan kurallar kapsamında çok taraflı yargılamaya yönelik açık hükümlerin yer almasının yanında hakemlerin özet karar, bir tarafın yokluğunda karar, tedbir kararı verme yetkileri de değerlendirilmelidir.

Anahtar Kelimeler: Finans Tahkimi, Tahkime Elverişlilik , Finansal Regülasyon ve Düzenlemeler, Para Piyasası İşlemleri, Sermaye Piyasası İşlemleri, Uluslararası Finans Tahkimi Kurumları , İstanbul Tahkim Merkezi (ISTAC), Finansal Tüketici

ABSTRACT

The subject matter of financial contracts consists of transactions executed in financial markets. Today, disputes arising from frequently used financial transactions are resolved in different forums depending on transaction types. In this context, the importance attached to financial arbitration and the number of applications made to it as an alternative dispute resolution method have increased in recent years. Financial arbitration is a field of arbitration with unique characteristics and needs, similar to construction arbitration, investment arbitration, sports arbitration, and insurance arbitration. The purpose of this study is to determine the arbitrability of financial disputes in Turkish Law and the need for financial arbitration. Furthermore, by taking into account the unique features of this field, it aims to present proposals regarding the institutionalization of financial arbitration in Turkish Law.

In order to identify the characteristics that the needed financial arbitration should possess in Turkish Law, financial transactions were primarily examined. The most frequently used financial transactions in practice are bank loan agreements, syndicated loan agreements, letters of credit, letters of guarantee, project finance, securities, derivative transactions, and investment contracts. The common characteristics of the aforementioned financial transactions are that they are related to multiple branches of law and occasionally to regulations independent of states, contain economic value, are flexible, dynamic, confidential, and require expertise.

The characteristics of financial arbitration identified based on the features of financial transactions are the procedural flexibility of the proceedings, the right of the disputing parties to choose the substantive law, the conduct of the proceedings by experts in an impartial and fast manner, and the finality and enforceability of arbitral awards. Additionally, it is important that arbitrators have the authority to grant interim measures under certain conditions, that multi-party proceedings are possible, and that the proceedings are confidential and low-cost.

In comparative law, there are consumer-specific arbitration institutions and rules in the field of financial arbitration. FINRA in the United States, FIN-NET in the European Union, and FDRC in Hong Kong are mandatory consumer financial arbitration institutions. Among non-consumer institutional arbitration centers, SIAC, HKIAC, and CIETAC have rules specific to financial arbitration. P.R.I.M.E, on the other hand, is an international arbitration institution operating exclusively in the field of financial arbitration. Common characteristics of the aforementioned arbitration proceedings are short time frames, the goal of effective adjudication, the binding and final nature of arbitral awards for the parties, and the objective of creating financial jurisprudence.

In Turkish Law, there are various application mechanisms for the resolution of disputes arising from financial transactions. These are classified specifically for money and capital market transactions. Regarding money market transactions, the bodies to which applications can be made in Turkish Law are the consumer relations coordination officer, the individual customer ombudsman panel, the consumer arbitration board, mediation, and ordinary court jurisdiction. In capital market transactions, the options are the Borsa İstanbul (BIST) Board of Directors, arbitration before the Turkish Capital Markets Association, consumer arbitration boards, mediation, or ordinary judicial courts. The conditions for applying to these mechanisms vary depending on the transaction amount, nature, and parties. Alternative resolution mechanisms regarding financial disputes in Turkish Law are mostly administrative applications. Furthermore, final and binding decisions are not rendered at the conclusion of these applications, which fails to meet the needs of practice. Therefore, these resolution methods cannot be characterized as arbitration proceedings. Deficiencies regarding alternative dispute resolution methods for financial disputes and the protection of financial consumers in Turkey have also been articulated in the targets of the Tenth, Eleventh, and Twelfth Development Plans, as well as the Medium-Term Program 2024–2026.

Since arbitration is a judicial procedure, the arbitrability of Turkish Enforcement and Bankruptcy Law institutions is of significant importance. In this context, the arbitrability of requests for proceedings through general attachment, actions for cancellation of objection, actions for removal of objection, actions for

release from debt, actions for negative declaration, recovery actions, enforcement proceedings through bankruptcy, bankruptcy actions, and actions contesting the ranking list was evaluated. Remedies outside the scope of pure enforcement and bankruptcy law are accepted as arbitrable in Turkish Law.

There are various reasons why financial parties approach arbitration with hesitation in the credit agreements examined. First, ordinary court jurisdiction is preferred due to the perception that the need for confidentiality is lower in credit agreements compared to other transactions, reliance on the experience of English and New York courts, the characterization of credit agreements as simple transactions, and the ease of liquidating loan collateral. However, most of these perceptions have become baseless today.

In cases where financial contracts become the subject of arbitration proceedings, the extension of the arbitration agreement to third parties is an issue examined in comparative law and Turkish doctrine. Under certain conditions, extending the arbitration agreement to third parties is possible in Turkish Law.

Multi-party proceedings may arise specifically in syndicated loan agreements, project finance, and letters of credit. As a consequence of the arbitration agreement producing legal effect only between its parties, there are problems created by multi-party disputes in arbitration proceedings. Hearing multiple interconnected disputes in a single arbitration proceeding is possible under certain conditions.

Determining the right to apply to arbitration in the event of the assignment of a letter of guarantee is a topic discussed in doctrine. If the assignment includes the intention to arbitrate, the assignee's right to apply to arbitration is not extinguished. Furthermore, specifically regarding letters of guarantee, the status of interim measures frequently encountered in practice within arbitration proceedings has been examined. Although arbitrators have the authority to grant interim measures, they lack the authority to render decisions binding non-signatory third parties, such as the beneficiary or the issuing bank.

In comparative law, the arbitrability of securities among capital market transactions was long unrecognized for historical reasons. This approach has recently changed thanks to party needs and the evolution of financial transactions. Capital market transactions are accepted as arbitrable both globally and in Turkish Law.

Therefore, money market and capital market transactions in Turkish Law are, as a rule, accepted as arbitrable. Legal remedies under Turkish enforcement and bankruptcy law can also be subject to arbitration proceedings, with certain exceptions. Despite this, there is no effective financial arbitration structure in Turkish Law.

Dispute resolution mechanisms for money and capital markets in Turkish Law are complex, optional, and cannot be used effectively. To increase the submission of financial parties to arbitration, it would be appropriate to conduct proceedings under a single umbrella and to authorize ISTAC, an impartial, independent, expert, and institutional arbitration body, for this purpose. Structuring financial arbitration under an expert institution is important for providing ease of application to the parties, ensuring the efficiency of proceedings, and building financial jurisprudence.

Information asymmetry in financial consumer transactions in Turkish Law necessitates consumer protection, which can be provided through a mandatory arbitration structure. Pursuant to the Law on the Protection of Consumers and the Regulation on Unfair Terms in Consumer Contracts, the consumer's recourse to an arbitrator provided for in legal regulations is recognized by legislation. The arbitrator specified in legislation or legal regulations is the Istanbul Arbitration Centre, an institutional arbitration center. In line with the legislature's perspective, authorizing ISTAC in this area would be appropriate.

In non-consumer institutional arbitration structures, it would be appropriate to formulate rules specific to financial arbitration within ISTAC and, in this context, foresee short time limits similar to expedited arbitration procedures. Additionally, the expertise required by financial arbitration can be provided by selecting arbitrators from a Panel of Financial Arbitrators to be established within ISTAC. Confidentiality of proceedings, low costs, effective adjudication, and the establishment of precedent should be targeted. Alongside explicit provisions for multi-party proceedings within these rules, the powers of arbitrators to render summary judgments, default awards, and interim measures should also be evaluated.

Keywords: Financial Arbitration, Arbitrability, Financial Regulations, Money Market Transactions, Capital Market Transactions, International Financial Institutions, Istanbul Arbitration Center (ISTAC), Financial Consumer